

Torre del Santmartí

Sant Fruitós de Bages

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Sant Fruitós de Bages. Turó de Santmartí (08272 Sant Fruitós de Bages)
Emplaçament	Des del poble de St. Fruitós, cal agafar l'últim carrer asfaltat i agafar la pista que mena al turó

Coordenades:

Latitud:	41.75633
Longitud:	1.87767
UTM Est (X):	406697
UTM Nord (Y):	4623331

Classificació

Número de fitxa	08213-43
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Jaciment arqueològic
Estil / època:	Medieval
Segle	X-XV
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	Caldria eliminar les restes de construccions annexes i alliberar les estructures primigènies de la torre.
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BCIN
Europea – Atributs inspire:	National Monument Record – Defensa
Observacions protecció:	BCIN
Data aprovació:	dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari	R-I-51-5641 (BIC)
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Social

Titularitat	Pública
Titular:	Ajuntament de Sant Fruitós de Bages. Crta. De Vic 35-37 (08272 Sant Fruitós de Bages)
Autoria de la fitxa	Raquel Valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa:	dt., 27/09/2005 - 02:00

Descripció

Una recent excavació arqueològica duta a terme per Jordi Morera . MORERA (2005), ha permès identificar algunes de les restes del turó. Malgrat tot, s'ha tractat d'una primera fase d'excavació, on no han estat localitzades restes de la primitiva guardiola medieval, sinó de la posterior torre del telègraf. Després de la recent actuació arqueològica, sabem que les restes de la torre actual queden configurades com una construcció de planta quadrada amb els quatre murs d'igual factura i lligats entre ells. Els murs tenien una llargada de 5.6m (excepte el de septentrió, de 5.4m) i una amplada de 80cm, essent més amples a la base que a les part més altes conservades, configurant una superfície interior de 15.7m². El mur 06 tancava l'espai per tramuntana, el 07 a sol ixent, la paret 08 a migdia i el mur 09 clausurava la torre a ponent. Consistien en murs de doble paredat de mamposteria formats per blocs de pedra de mida diferent, normalment sense escantonar, falcats entre ells amb pedra petita, i lligats amb morter de calç. Els blocs de pedra no arribaven a aconseguir un seguit de filades regulars. Val a dir que es va poder documentar que tant el parament interior com l'exterior estaven arrebossats amb calç, havent-se perdut gairebé en la seva totalitat. Pel que fa a l'excavació de l'interior, cal destacar que va estar condicionada per l'existència de la fita geodèsica. Aquest vèrtex era construït amb formigó armat, amb unes dimensions d'un metre d'amplada per més de 5m d'alçada; tot plegat formant un pilar de secció quadrangular força pesant. L'excavació arqueològica constatà que la fita es recolzava just a sobre del mur de tramuntana de la torre. Per tant, tot i que no s'ha excavat per sota el pilar, s'evidenciava que tota aquella massa de formigó no es presentava convenientment fonamentada. Per evitar possibles esllavissades, desprendiments o àdhuc la caiguda del punt geodèsic militar, es va considerar convenient deixar un marge al voltant de l'estructura, d'un metre de radi, el qual quedaria en reserva. D'aquesta manera l'excavació de l'interior s'ha limitat a la meitat meridional de la torre. Les restes materials recuperades de l'excavació no feien sinó contrastar aquesta dada ja que consistien en ceràmiques vidrades, porcellana, i material orgànic tipus cuir.

Observacions:

S'espera que el trasllat del vèrtex geodèsic permeti una excavació complerta del recinte. Declarat Bé d'interès cultural.

Història

La primera data en la qual es cita l'existència d'una guàrdia és l'any 976. Es tracta d'una venda d'una vinya ubicada a la Guardiola de Sant Fruitós. A totes les referències documentals localitzades, l'element apareix referenciat com la "guardiola" de Sant Fruitós. Al llarg de tot el segle XI, aquest tipus d'operació es repeteix en nombroses ocasions, proporcionant, especialment durant la primera meitat d'aquest segle, abundants testimonis de la seva existència. Un total de sis pergamins, deixen constància entre el 1014 i el 1057 de l'existència d'un indret de la parròquia de Sant Fruitós, on es troba aixecada una guardiola. Les referències a la Guardiola desapareixen durant la segona meitat del segle XI i la primera meitat del segle XII, període durant el qual no s'ha pogut localitzar cap document entre els Fons de Sant Benet de Bages, en els quals s'esmenti la Guardiola. Aquesta manca de notícies no s'ha d'interpretar com una desaparició de la

construcció, sinó com a producte d'una eventualitat històrica. Potser un examen més exhaustiu de la documentació donaria resultats que permetessin omplir aquest buit cronològic. Durant la segona meitat del segle XII -entre el 1153 i el 1168 - a la documentació apareix l'existència del mas Guardiola, relacionat geogràficament amb l'indret on tradicionalment es trobava la construcció militar. (Doc. 459). En cap document no s'especifica l'indret exacte de la ubicació del mas. Si aquest fou construït aprofitant l'existència de restes d'una construcció militar, o al contrari, va ser aixecat de nova planta en algun indret del turó diferent del que es trobava la torre, és una qüestió que no es pot precisar. Ara bé, sí que es pot relacionar clarament l'existència del topònim de Guardiola amb la presència d'un mas que adopta el nom de la construcció. Al segle XIII pertany el darrer document localitzat dins dels Fons de sant Benet de Bages. Es tracta d'un arrendament d'una peça de terra datat el 1295, que es troba ubicada al lloc anomenat Guardiola. Al llarg del segle XIII es té constància d'un mas anomenat Guardiola a les immediacions del turó. Aquest mas no s'ha pogut identificar amb cap estructura moderna, la qual cosa fa pensar que no va tenir continuïtat en el temps, i potser restà rònec durant la Pesta Negra, desapareixent posteriorment. D'altra banda no es pot precisar l'ubicació d'aquest mas, ni saber si era a dalt de turó o als peus d'aquest. El topònim de "Guardiola" es va mantenir fins la segona meitat del segle XVII. L'any 1601 en un dels capbreus de Sant Fruitós de Bages, es pot apreciar com encara es parla del "loco vocato guardiola". Posteriorment, en una data que no aconseguim precisar, el topònim del turó canviaria pel de "Sanmartí", cognom de la família propietària dels terrenys on es trobaria ubicada la torre. A part de tota la documentació relacionada amb la construcció medieval, al mateix puig de Guardiola es té constància de l'existència d'una segona torre. A mitjans de segle XIX, a l'indret on hi havia hagut la Guardiola es construï una nova torre, amb una funció destinada a ser el suport del nou telègraf òptic. La majoria de torres de telegrafia òptica a Catalunya es construïren entre el 1848 i el 1853, a càrrec de l'enginyer basc José María Mathé. Per tant, és entre aquestes dates que se situa la construcció de Sant Fruitós. La torre de Santmartí era la primera d'una xarxa de telègraf que comunicava Manresa amb Vic. Es connectava directament amb la torre de Puigterrà de Manresa (punt telègraf precedent) i amb la del campanar d'Artés (punt telègraf següent). Es localitzava a 318msnm, per tant, uns 10m per sobre de l'actual cota (LEN, 2004). Finalment, cal esmentar que a la dècada dels setanta de la passada centúria es construï un vèrtex geodèsic al bell mig de les construccions. Aquesta fita, aconseguida per mitjà de formigó armat, i de varis metres d'alçada per un metre quadrat de superfície aproximadament, afectà enormement les antigues edificacions.

Bibliografia

MORERA, J. (2005). Informe de la intervenció arqueològica a la torre de Santmartí. Campanya 2005. Ajuntament de Sant Fruitós de Bages.

